

תרצה יהודה – מפקחת הוראת עברית
הרב יעקב אלבירט – מפקח כולל

בַּחֲקֵיתִי שנת ה'תשע"ט עלון 32

"וַיִּקְרָאוּ בַסֵּפֶר וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא" (נחמיה ח', ח')
הגייה נכונה והסבר לתורה ולמפרשיה

פעלים בפרשה

גזרת הכפולים – אות זהה בעה"פ ולה"פ

השורש חק"ק: בַּזְּקָתִי, זָקַת

השורש שמ"מ: וַנְּשַׁבּוּ, וְהִשְׁבּוּתִי, וְשַׁבּוּ, הַשְּׁבִיחַ

במילים שבהן שתי אותיות השורש הזהות מתלכדות, יבוא דגש חזק כתשלום לאות החסרה.

פעיל וסביל מאותו השורש

בנין פעל ובנין נפעל:

יִשְׁאַל – יִשְׁאַל

יִפְרֶה – יִפְרֶה

יִמְכַר – יִמְכַר

בנין הפעיל ובנין הופעל:

יִזְרַם – יִזְרַם (יש להגות את ההברה הראשונה בקמץ גדול).

טעמי המקרא בשירות התחביר

משפט תנאי

(כז, יח) וְאִם-עַד-אֵלֶּה לֹא תִשְׁמָעוּ לִי – תנאי

וַיִּסְפְּתִי לְיִסְרָה אֶתְכֶם שְׁבַע עַל-זִטְאֵתֵיכֶם – תשובת התנאי

האתנחתא מחלקת את הפסוק לשני משפטים: התנאי ותשובת התנאי.

(כו, ו) וַיִּגְתַּתִּי שְׁלוֹם בְּאֶרֶץ

וַיִּשְׁכַּבְתֶּם וְאֵין מִזִּזְהִיד

וְהַשְׁבַּתִּי זֹזִיה רָעָה מִן-הָאָרֶץ

וְזָרַב לֹא-תַעֲבֹר בְּאֶרְצְכֶם:

הטעמים המפרידים, זקף קטן, אתנחתא וסוף פסוק, מחלקים את המשפט המחובר לארבעה משפטים.

”לִמָּד לְשׁוֹנֵךְ” – תיקוני לשון

וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם – הגייה שגויה: אֵלֵיכֶם.

וְהַשִּׁיג, וְהַשְׁבַּתִּי, וְהַפְקַדְתִּי – ה"א של בנין הפעיל נהגית בחיריק ולא בצירה. הגייה שגויה: הַשִּׁיג, הַפְקַדְתִּי.

אֶעֱשֶׂה – אי תחילית בעתיד מדבר. הגייה שגויה: אֲנִי יַעֲשֶׂה.

מילה בפרשה

(כו, ז) וְהִכַּרְתִּי אֶת-זִמְנֵיכֶם

רש"י: חמניכס – מין ע"ז שפמעמילין על הגגות, ועל שם שפמעמילין צחמה, קרוין חמניס.

אבן עזרא: חמניכס – מגזרת: חמה, בתים העשויים להשתחוות לשמש, והנו"ן נוסף כמו: נשים רחמניות.

רד"ק ב"ספר השרשים" בסוף ערך חמ"ם: ... ויתכן לפרש כי מן השרש הזה והענין הזה "והכרתי את חמניכס", והנו"ן נוסף, ונקראו כן לפי שעשו אותם עובדי השמש.

סיכום דברי א"ע ורד"ק:

המילה זִמְנֵיכֶם היא מהשורש חמ"ם (גזרת הכפולים). באות מי יש דגש חזק כתשלום להתלכדות שתי אותיות השורש הזהות.

האות ני היא מוספית לציון המשקל קְטֵלָן ואינה אות שורש. משקל זה מציין תכונות ובעלי מקצועי כמו: "צִיְתָן", "מְדַעָן".

מהשורש חמ"ם: חָמוּ, חֲמָנִים.

(כו, לד) אִזְ תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת-שִׁבְתֶּיךָ כָּל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ

רש"י: כל ימי השמה – לשון העשות, ומ"ס לגש במקום פכל שממה.

רש"י מסביר שהפועל 'השמה' הוא סביל. המילה היא צורת מקור של בנין הופעל. יש דגש חזק באות מי כתשלום להידמות שתי אותיות השורש, כמקובל בגזרת הכפולים.

אבן-עזרא: השמה – שם; ומשקלי השמות משתנים.

לכאורה הא"ע בא להדגיש שהמילה 'השמה' אינה פועל (כמו 'יתרבי') אלא שם (כמו 'יתרבו') ובזה הוא חולק על רש"י.

א"ע ממשיך ומציין שלשמות יש משקלים רבים וגם 'השמה' הוא אחד מהמשקלים.

(כו, לו) וְהִבֵּאתִי בְּמֶרְךָ בְּלִבְכֶם

רש"י: והבאתי מרדך – פחד ורדף; מ"ס ש"ל מרדך; יסוד נופל הוא, כמו מ"ס ש"ל מועד ושל מוקש.

הסבר דברי רש"י: האות מי אינה חלק מהשורש הנקרא בלשון רש"י "יסוד", אלא היא "יסוד נופל", כלומר היא חלק מן המשקל (תבנית).

אבן עזרא: מרדך – מפעלי הכפל; וכן "במועל ידיהם" (נחמיה ח, ו); מגזרת "ורדך הלבב" (דברים כ, ח).

הסבר דברי א"ע: מרדך – מהשורש רכ"כ.

גם רד"ק ב"ספר השרשים" מביא את המלה 'מרדך' בשורש רכ"כ.

אך הרשב"ם חולק.

רשב"ם: מרדך בלבבם – אינו לשון "רך הלבב" (דב' כ, ח), "ואל הרך לבי" (איוב כג, טז); כי המ"ם של מרדך עיקר, שהרי הניגון במ"ם; כמו: "אהל" (בראשית ד, כ); "אכל בכסף" (דברים ב, כח); "וקראת לשבת עונג" (ישעיהו נח, יג). ואין חבר כי אם בתלמוד בשחיטת חולין; נתמרדך; ביאילו טריפות' (חולין מה, ב).

הרשב"ם טוען ששורש המלה 'מרדך' הוא מר"כ. וזאת מפני "שהרי הניגון במ"ם" כלומר שהיא בהטעמה מלעילית, ומביא לכך ראיות ממילים מקבילות.

סיכום הדברים:

רש"י, א"ע ורד"ק סוברים שהשורש הוא רכ"כ ולכן האות מי היא מוספית.

רשב"ם סובר שהאות מי היא אות השורש – מר"כ.

הרוצה להחכים עוד בנושא יעין בפירוש "מודע לבינה" לרור"ה ובמלבי"ם כאן.

(כו, לו) וְרָדַף אֹתָם קוֹל עֲלֵה נֶדֶף

אבן עזרא: ויפחדו עד שירדפם קול עלה נדף – והוא שם התאר מבנין 'נפעל', ונו"ן השרש מבולע.

הסבר דברי א"ע: נדף – שם תואר בבנין נפעל מהשורש נד"פ בגזרת חפ"נ (חסרי פ"נ).

הדגש באות די הוא תשלום ל – ני השורש שנפלה.

צורת סמיכות

(כו, כה) נְקָם-בְּרִית

נְקָם – צורת הנסמך בצרוף סמיכות. בנפרד – נָקַם.

הפירוש: נקמה של הברית שכרת הי עם עם ישראל.

וכן מצאנו בספר שופטים: **וְאִנְקָמָה נְקָם-אֲזוֹת מִיַּד עֵינִי** (שופטים טז, כח).

ניבים וביטויים

(כו, י) **וְאֶכְלֵתֶם יֶשֶׁן נוֹשֵׁן וְיֶשֶׁן מִפְּנֵי זוּדֵשׁ תוֹצִיאוּ**

ישן נושן – ישן מאוד

ישן מפני חדש תוציאו – אמירה על הצורך

להחליף דברים ישנים בחדשים.

(כו, לו) עֲלֵה נֶדֶף

עלה נידף – עלה הזע עם כל משב רוח; חסר חוט-שדרה, רפה.

(כו, כו) **בְּשִׁבְרֵי לָכֶם מִטָּה-לְיוֹם**

נשבר מטה לחמו – נשאר ללא מקור הכנסה, פרנסתו אינה זמינה יותר.

להארות, הערות והצטרפות לרשימת התפוצה: byad-halashon@gmail.com